

# Doelgroep en determinatie

## *Doelgroep*

De doelgroep van de assistentopleiding omvat die leerlingen die om verschillende redenen veel moeite hebben om het reguliere vmbo-diploma te behalen. Vooral de 'algemene vakken' (zoals Nederlands en wiskunde) vormen daarbij te hoge drempels. De exameneisen van het vmbo zijn voor hen te hoog gegrepen.

Scholen geven aan dat een duidelijke scheiding tussen lwt-leerlingen en leerlingen van de niveau 1-opleiding lastig te maken blijft binnen het vmbo. Een echt betrouwbaar instrument om dit onderscheid te maken is nooit gevonden.

Een AKA-opleiding is een niveau 1-opleiding en richt zich niet op specifieke leerlingen. In dit hoofdstuk maken we dan ook geen onderscheid tussen doelgroep en determinatie voor AKA en de overige niveau 1-opleidingen.

De scholen lossen het probleem van determinatie van lwt en niveau 1-leerlingen op door een combinatie van deze groepen leerlingen. De vaak relatief kleine groepen lwt-leerlingen en niveau 1-leerlingen worden zolang mogelijk bij elkaar gehouden. Met behulp van een flexibel, individueel onderwijssysteem wordt de keuze voor één van deze varianten zolang mogelijk uitgesteld. De leerlingen krijgen hierbij zolang mogelijk een op maat gemaakt onderwijstraject, opklimmend in moeilijkheidsgraad van niveau I tot lwt. Op een zo laat mogelijk moment wordt bepaald welk diploma (lwt of niveau 1) voor de leerling haalbaar zal zijn. De uiteindelijk keus hoeft dan pas vroeg in het voorjaar van het vierde leerjaar gemaakt te worden.

## *Determinatie*

Bij het begrip determinatie gaan wij uit van de omschrijving zoals vastgesteld door het Platform Determinatie: "Determinatie is een proces om elke leerling op een passende, uitdagende en perspectiefrijke plek in het onderwijs en op de arbeidsmarkt te krijgen." Determinatie is daarmee geen koud selectiemiddel, maar een middel om ontwikkeling van leerlingen op een verantwoorde manier te begeleiden.

Behalve de ervaringen op school, zoals getoond gedrag en prestaties (cijfers), betrekken veel scholen bij de determinatie van niveau 1-leerlingen diverse test-, meet- en overige gegevens. Hiervoor worden diverse gedrag-, intelligentie- en beroepskeuzetesten gebruikt. Veel scholen zetten 'gedragobservatielijsten' in. Verslagen van de oudergesprekken, leerlingbesprekingen, verzuimgegevens en dergelijke leveren aanvullende informatie. Daarnaast wordt teruggegrepen op onderwijskundige rapporten van de basisschool, het eindrapport en de Cito-score.

Elke test en verslag levert ten slotte een indicatie op. Testen en verslagen hebben echter hun beperkingen. Niet alle gegevens en resultaten zijn bijvoorbeeld uit dezelfde fase van de ontwikkeling van de leerling afkomstig en dat maakt de interpretatie ervan lastig. Bovendien belicht elk apart resultaat of testgegeven vaak maar één facet van de leerling en levert op deze wijze te weinig informatie om conclusies over de leerling te kunnen trekken.

Belangrijk is de verschillende resultaten en gegevens onderling op waarde te schatten en te integreren tot een compleet beeld van de leerling dat breed wordt (h)erkend. Pas dan kan de determinatie worden voltooid door met alle partijen te zoeken naar de beste oplossing voor de leerling in de gegeven situatie. Deze fase wordt op de meeste scholen ondersteund door een duidelijke procedure, waarbij de kwaliteit van de communicatie tussen alle partijen van doorslaggevende betekenis is.

## *Procedure*

Veel scholen wijzen op het belang tijdig te starten met de determinatie en daarbij een zorgvuldige procedure in acht te nemen. In het algemeen zijn alle leerlingen hierbij gebaat, in het bijzonder zijn ze belangrijk voor de groep van leerlingen die terechtkomen in leerwerktrajecten en niveau 1-opleidingen. Deze procedure moet idealiter starten met testen en observaties in leerjaar 1 en via een goed pso-traject in leerjaar 2 leiden tot een betrouwbaar beeld over mogelijkheden en wensen van de leerling.

Voor de overzichtelijkheid beperken wij ons hier tot een beschrijving van een procedure die bij de huidige niveau 1-scholen het meest voorkomt in leerjaar 3 en 4.

### Leerjaar 3

Het tijdstip van plaatsing van een leerling in een voor hem geschikte opleiding varieert per school en wel van eind leerjaar 2 tot en met het begin van het 4e leerjaar. Dit moment wordt bepaald door een aantal aspecten, zoals onderwijsvisie van de school, kwaliteit van determinatieprocedure, het aantal leerlingen voor niveau 1-opleiding en de flexibiliteit van het onderwijs op de school. Sommige scholen willen de definitieve beroeps- of studiekeuze zolang mogelijk uitstellen en laten de leerlingen pas aan het einde van leerjaar 3 kiezen voor een niveau 1-opleiding. Andere scholen met veel leerlingen voor niveau 1 en een goede determinatieprocedure in de onderbouw kunnen al begin leerjaar 3 starten met aparte klassen voor niveau 1-opleidingen.

Op de meeste scholen vindt de uiteindelijke determinatie van de leerlingen voor de niveau 1-opleiding gedurende het derde leerjaar plaats. Regelmatig worden daartoe de leerresultaten en lesobservaties van de leerlingen in de bb-leerweg geëvalueerd met de docenten. De resultaten van deze evaluaties worden aansluitend besproken in het zorgteam. Bij een eventuele voordracht voor de niveau 1-opleiding van de leerling voert de mentor meestal samen met de zorgcoördinator in een zo vroeg mogelijk stadium gesprekken met de ouders/verzorgers.

In het derde leerjaar proberen de meeste scholen zo lang als mogelijk is de leerling in de bb-leerweg te houden. Indien noodzakelijk wordt daarvan afgeweken met een persoonlijk leerplan op maat voor de leerling. Behalve screening van potentiële leerlingen voor de niveau 1-opleiding vindt tijdens de periode tot Kerst voorlichting plaats aan leerlingen en zijn ouders/verzorgers over de niveau 1-opleiding, inclusief determinatieprocedure en toelatingscriteria. Bij voldoende aantal potentiële lwt- en niveau 1-leerlingen worden deze leerlingen in een aparte gecombineerde lwt/niveau 1-groep gezet.

Er wordt rond de kerstvakantie een pré-advies opgesteld en besproken met de docentenvergadering. Tijdens de periode in het voorjaar vinden oriënterende gesprekken plaats met de kandidaat-leerlingen en zijn ouders/verzorgers. Op basis van de toelatingscriteria worden de (on)mogelijkheden van de leerling besproken. Aan het einde van het derde leerjaar wordt op basis van het intakegesprek een definitief advies opgesteld. Dit definitief advies wordt schriftelijk vastgelegd en ter ondertekening aangeboden aan de kandidaat-leerling en zijn ouders/verzorgers.

### Toelatingscriteria

Veel scholen uit het niveau 1-project hanteren de volgende toelatingscriteria voor de 'smalle' niveau 1-opleidingen:

De leerling:

- is niet in staat het reguliere diploma basisberoepsgerichte leerweg te behalen;
- is gemotiveerd voor de (beroeps)praktijk en/of vakrichting;
- ziet de niveau 1-opleiding als een nieuwe kans;
- is in staat zich te handhaven op een bpv-bedrijf.

*De leerling is niet in staat het reguliere diploma basisberoepsgerichte leerweg te behalen*

Met name de score van de leerlingen voor de avo-vakken is dermate laag, dat op de relevante vakken geen voldoende kan worden behaald en daarmee geen diploma. Ook een lwttraject is niet haalbaar of wordt niet aangeboden.

Vaak is remediale hulp en/of begeleiding van leeraanpak en leerstijl wel toegepast, maar heeft niet (of weinig) tot verbetering geleid. Duidelijk dient te zijn dat de leerling altijd zijn best heeft gedaan om de resultaten te verbeteren. De resultaten voor de beroepsgerichte vakken zijn in de regel wel iets beter dan de resultaten voor de avo-vakken. Observaties van de docenten en verslagen van leerlingbesprekingen in het dossier van de leerling bevestigen deze vaststelling.

*De leerling is gemotiveerd voor de (beroeps)praktijk en/of vakrichting*

Belangrijk is dat de leerling deze motivatie aantoont. In het algemeen zet de leerling zich in voor het praktijkvak. De wijze van praktijkleren sluit beter aan bij de vermogens van de leerling. Verslagen van leerlingbesprekingen en observaties van praktijkdocenten tonen dit aan.

De affiniteit van de leerling voor een bepaalde sector en/of beroep valt op te maken uit bijvoorbeeld een hobby en/of een voorkeur voor een bepaald bedrijfstak.

### *De leerling ziet de niveau 1-opleiding als een nieuwe kans*

De leerling en zijn ouders/verzorgers zien in dat deze nieuwe leerroute tot meer succes zal leiden. De leerling wil graag het diploma niveau 1 halen en onderschrijft het nut ervan en blijft dus gemotiveerd voor school. Er is geen sprake van vluchtgedrag van de leerling. Aan de hand van concrete voorbeelden wordt aangetoond dat de manier van leren, de leeromgeving en de aanpak van de niveau I-opleiding beter past bij de leerstijl van de leerling. Leerlingverslagen en observaties van docenten, mentor en zorgcoördinator beamen deze keuze.

### *De leerling is in staat zich te handhaven op een bpv-bedrijf*

De leerling is zowel geestelijk als lichamelijk voldoende in staat zich te handhaven op het bpv-bedrijf. De leerling toont aan dat hij over een positieve werkhouding beschikt, kan afspraken nakomen en staat positief tegenover werkend leren. Observaties van docenten ondersteunen dit onderdeel.

Leerlingen die bij gebleken gedrags- en/of motivatieproblemen hun gedrag moeilijk aanpassen en veranderen zijn hierdoor niet plaatsbaar in de bpv. Voor deze groep dient een andere oplossing te worden gezocht binnen de schoolorganisatie. Een aantal scholen heeft samen met plaatselijke groepen interne stagebedrijven voor deze groep kunnen inrichten. Tijdens de stagevaardigheidstraining wordt vooral op de ontwikkeling van sociale aspecten gelet. Na een 'proeve' kan de leerling alsnog naar een extren stageadres.

Nadat een goed beeld is verkregen van de leerling aan de hand van bovenstaande toelatingscriteria rondt veel scholen de determinatiefase af met een samenvattend toelatingsgesprek. Voor dit gesprek worden zowel de leerling als zijn ouders/verzorgers uitgenodigd. Tijdens dit gesprek wordt aan de hand van de criteria de beste oplossing voor de leerling gezocht.

Om een negatief imago te voorkomen laten scholen leerlingen soms "solliciteren" om toegelaten te worden tot een niveau 1-opleiding. Men wil daarmee aangeven dat je niet zo maar op de opleiding kunt komen, maar een plek moet verdienen. Zo'n sollicitatieprocedure kan ook gekoppeld worden aan een toelatings- of intakegesprek

### *Intakegesprek*

De uiteindelijke determinatie eindigt met het intakegesprek voor de niveau 1-opleiding.

Het gesprek wordt door de mentor en/of coördinator van de opleiding gevoerd met de kandidaat-leerling en zijn ouders/verzorgers.

In het intakegesprek komen minimaal de volgende onderwerpen aan de orde:

- motivatie voor de opleiding
- organisatie van de opleiding
- plek van bpv in de opleiding
- organisatie bpv
- toekomst via niveau 1-opleiding

Bij het intakegesprek zijn minimaal twee docenten aanwezig. Tijdens het gesprek wordt met de kandidaat-leerling en zijn ouders/verzorgers gesproken.

Belangrijk is een duidelijke taakverdeling te maken, waarbij een docent het gesprek voert en de andere docent observeert en eventueel vragen ter verduidelijking stelt.

Van het intakegesprek wordt een schriftelijke verslag gemaakt voor het dossier van de leerling en voor de leerling en zijn ouders/verzorgers zelf.

### *Bewustwordingsproces*

Vanuit de leerling en zijn ouders/verzorgers gezien is determinatie vooral een bewustwordingsproces, waarbij vragen als 'wie ben ik', 'wat wil ik' en 'wat kan ik' beantwoord dienen te worden. Met name voor de leerlingen, waarvoor de reguliere leerwegen geen pasklare oplossing bieden om een diploma te behalen, is hierbij veel extra en tijdige aandacht nodig. De benodigde investering in de band tussen enerzijds de school en anderzijds de leerling met zijn ouders/verzorgers is basisvoorwaarde voor een goede afwikkeling van de determinatie.